

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 08.07.1982, sp. zn. Tpjf 50/81, ECLI:CZ:NS:1982:TPJF.50.1981.1

Číslo: 29/1982

Právní věta: Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti měně a trestných činech daňových

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 08.07.1982

Spisová značka: Tpjf 50/81

Číslo rozhodnutí: 29

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Adhezní řízení, Clo, Devizové vztahy, Ohrožení devizového hospodářství, Ohrožování oběhu tuzemských peněz, Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, Padělání a pozměňování peněz, Padělání a pozměňování známek, Podvod, Pokus, poplatku a jiné podobné povinné platby, Porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky, Porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou, Přečin proti zájmům socialistické společnosti, Předběžná otázka, Přestupky, Příprava, Rozkrádání majetku v socialistickém řízení, Souběh, Spekulace, Spolupachatelství, Trest propadnutí věci, Trest vyhoštění, Trestné činy daňové, Trestné činy proti měně, Trestný čin dokonaný, Účastenství, Účinná lítost, Udávání padělaných a pozměněných peněz, Výroba a držení padělatelského náčiní, Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 odst. 2

§ 10 odst. 1

§ 117

§ 117 odst. 1

§ 117 odst. 2 písm. c

§ 12

§ 124

§ 127 odst. 1

§ 132

§ 14 odst. 1

§ 14 písm. c 142/1970 Sb. § 11

§ 140 odst. 1

§ 140 odst. 2 písm. b

§ 141

§ 142 odst. 2

§ 144 odst. 2 písm. c

§ 145 odst. 1

§ 146

§ 147 odst. 1
§ 148
§ 148 odst. 2 písm. a
§ 148 odst. 2 písm. b
§ 15 odst. 1 písm. b
§ 19 odst. 1 písm. a)
§ 198 odst. 1
§ 198 odst. 2
§ 220 odst. 3
§ 228 150/1969 Sb. § 2 písm. f
§ 250 141/1961 Sb. § 9 odst. 1
§ 27 písm. b 44/1974 Sb. § 86
§ 43 odst. 1
§ 5 písm. a 60/1961 Sb. § 14 písm. b
§ 55
§ 66
§ 7 odst. 1
§ 8 odst. 1
§ 88
§ 9 odst. 2
§ 91 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 29/1982 sb. rozh.

Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných

činech proti měně a trestných činech daňových

(Trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSSR č. [Tpjf 50/81](#) z 8. 7. 1982.)

Součástí Souboru opatření ke zdokonalování soustavy plánovitého řízení národního řízení národního hospodářství je i efektivní využívání finančních a devizových zdrojů. K upevnění měnové a finanční rovnováhy slouží měnový plán ČSSR schválený usnesením vlády ČSSR č. 400 ze dne 9. 12. 1980. Hlavním cílem měnové politiky je prosazovat efektivnost a hospodárnost v celém národním hospodářství.

Při realizaci těchto záměrů připadá významná úloha devizovému hospodářství v zájmu zajišťování optimálních devizových přínosů, jež jsou využívány ke krytí celospolečenských potřeb, zejména v oblasti zahraničního obchodu.

Značný význam má i daňový systém, který je doplňujícím zdrojem příjmů státního rozpočtu a plní též funkci regulace reálných důchodů jednotlivých skupin obyvatelstva.

Devizové a daňové zájmy státu a měnový systém jsou tedy významnou součástí naší ekonomiky, na jejíž zvýšenou ochranu klade důraz i směrnice pléna Nejvyššího soudu ČSSR k výkonu soudního dozoru po XVI. sjezdu KSČ (Plsf 1/81).

Nejvyšší soud Československé socialistické republiky proto zařadil do plánu hlavních úkolů na rok 1981 též úkol soustředit a zhodnotit poznatky z rozhodování soudů o trestných činech proti měně a trestných činech daňových podle hlavy druhé oddílu čtvrtého zvl. části tr. zák. s cílem získat přehled o tomto druhu kriminality a jejích formách a zhodnotit, jak je ochrana společenských zájmů v této oblasti zajišťována prostředky trestního práva v činnosti soudů. Zvláštní pozornost byla proto věnována zhodnocení úrovně řízení a rozhodování soudů o vině a trestu u pachatelů těchto trestných činů.

Zdrojem poznatků byly především zprávy nejvyšších soudů republik o výsledcích průzkumů soudní praxe, provedených v součinnosti s krajskými soudy (městskými soudy v Praze a Bratislavě) a ve SSR též v součinnosti s ministerstvem spravedlnosti SSR, u všech okresních (obvodních a městských) soudů a u všech krajských soudů. Předmětem průzkumu byly trestní věci pravomocně skončené v letech 1979 a 1980. Dále byly využity poznatky získané v uvedených letech ze sledování rozhodování nejvyšších soudů republik a z dozorové činnosti Nejvyššího soudu ČSSR (§ 27 odst. 1 org. zák.).

I. Stav a vývoj trestných činů proti měně a trestných činů daňových

Statisticky jsou sledovány pouze počty osob odsouzených za trestný čin padělání a pozměňování peněz podle § 140 tr. zák., ohrožení devizového hospodářství podle § 146 a § 147 tr. zák. a zkrácení daně podle § 148 tr. zák.

Další trestné činy proti měně, a to udávání padělaných a pozměněných peněz podle § 141 tr. zák., výroba a držení padělatelského náčiní podle § 142 tr. zák., ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 144 tr. zák. a padělání a pozměňování známek podle § 145 tr. zák. soudy projednávají jen ojediněle. V ČSR byly v letech 1979 a 1980 odsouzeny za trestný čin výroby a držení padělatelského náčiní podle § 142 tr. zák. 1 osoba, za trestný čin ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 144 tr. zák. 3 osoby a za trestný čin padělání a pozměňování známek podle § 145 tr. zák. 7 osob (z toho 6 osob v jedné skupinové trestní věci). Ve SSR bylo ve stejném období odsouzeno za trestný čin ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 144 tr. zák. 11 osob. Odsouzení za trestné činy proti měně podle § 141, 142, 145 tr. zák. se v praxi soudů SSR v letech 1979 a 1980 nevyskytlo.

Počet osob odsouzených za trestné činy proti měně a trestné činy daňové činí jen nepatrnou část z celkového počtu osob odsouzených za trestné činy vůbec. V ČSR to bylo v roce 1979 0,41 a v r. 1980 0,44. Ve SSR se podíl osob odsouzených za trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. na celkovém počtu osob odsouzených za všechny trestné činy pohyboval v letech 1976 až 1980 od 0,03 5167o 0,09 a za trestný čin krácení daně podle § 148 tr. zák. od 0,09 1o 0,24

Nejvyšší soud ČSR konstatuje, že ani podíl osob odsouzených za odpovídající přečiny proti zájmům socialistického hospodářství podle § 2 písm. f) zák. o přeč. a proti zájmům socialistické společnosti v oblasti styku s cizinou podle § 5 písm. a) zák. o přeč. nebyl výrazný a činil z počtu všech osob odsouzených za přečiny v r. 1979 0,8 a v r. 1980 0,6. K tomu je ovšem nutno dodat, že v r. 1980 byl počet osob odsouzených za uvedené přečiny ovlivněn rozhodnutím prezidenta republiky o amnestii z 8. 5. 1980.

II. Povaha a forma trestné činnosti

Jako trestný čin padělání a pozměňování peněz podle § 140 tr. zák. bylo stíháno udávání padělaných peněz jako pravých (§ 140 odst. 1 al. 2 tr. zák.), a to zpravidla formou prodeje za československé peníze. Takto byly jako pravé udávány padělané bankovky Spojených států amerických; pouze v jednom případě šlo o padělané bankovky holandské měny. Většinou šlo o padělané US stodolarové bankovky dopravované na území ČSSR z ciziny cizími státními příslušníky. Českoslovenští státní občané byli do této trestné činnosti zapojováni až dodatečně pachatelem cizincem. Pro tuto trestnou

činnost je charakteristické, že bývá páchána více osobami jako spolupachatelé. Podle vyjádření Státní banky československé šlo o padělky zdařilé, rozšiřované na více místech ČSSR i v cizině.

Např. dva státní občané SFRJ (jeden bez pracovního poměru, druhý student), kteří přišli na území ČSSR jako turisté, přechovávali asi 70 kusů US stodolarových padělaných bankovek, z nichž jednou zaplatili československému státnímu občanu za opravu motorového vozidla a dvě prodali československým občanům za československé peníze. Dále se na různých místech ČSSR informovali o možnosti prodeje dalších padělaných bankovek, resp. je nabízeli již k prodeji. V jiném případě pachatel - původem Řek - obstaral 120 kusů padělaných US padesátidolarových bankovek a předal je československému státnímu občanu za účelem jejich prodeje.

V hodnoceném období se nevyskytl žádný případ padělání nebo pozměňování peněz v úmyslu udat je jako pravé nebo platné jako peníze vyšší hodnoty (§ 140 odst. 1 al. 1 tr. zák.).

Ani trestný čin udávání padělaných peněz a pozměněných peněz, jimiž bylo placeno jako pravými (§ 141 tr. zák.), nebyl soudně projednán. V jednom případě byl stíhán pro trestný čin výroby a držení padělatelského náčiní podle § 142 tr. zák. obviněný povoláním knihtiskař, který v tiskovém středisku ústředního výboru Svazarmu vyrobil kovolisty s vyobrazením československé 100,- Kčs bankovky, jimiž za použití ofsetové techniky zhotovil padělky stokorunových bankovek bez úmyslu udat je jako pravé.

Trestný čin ohrožování oběhu tuzemských peněz (§ 144 tr. zák.) byl páchán pouze formou poškozování tuzemských peněz (§ 144 odst. 2 písm. c) tr. zák.). Pachatelé v rozčilení anebo pod vlivem alkoholických nápojů úmyslně poškodili resp. úplně zničili roztrháním nebo spálením československé bankovky.

Např. pachatel v rozčilení po předchozí hádce s družkou roztrhal a spálil 13 kusů bankovek v celkové hodnotě 2100,- korun. V jiném případě občan převezенý na protialkoholní stanici po vyzvání, aby vydal všechny své věci včetně peněz roztrhal 12 kusů bankovek v celkové hodnotě 1310,- Kčs.

Trestný čin padělání a pozměňování známek podle § 145 tr. zák. by spáchán formou pozměňování kolků a známek, a to tak, že pachatelé z kolků a známek již použitých odstraňovali chemickou cestou znehodnocovací razítka a kolky a známky dávali znovu do oběhu.

U soudů SSR nebylo padělání, resp. pozměňování známek stíháno.

Nejčastějším jednáním ke škodě devizového hospodářství bylo nesplnění povinnosti devizového tuzemce nabídnout nejpozději do 15 dnů po nabytí devizové bance k odkupu valuty (§ 15 odst. 1 písm. b/ zák. č. 142/1970 Sb., o devizovém hospodářství - dále jen dev. zák.) a placení československými penězi devizovým cizozemcům (§ 19 odst. 1 písm. a/ dev. zák.) za valuty a různé zboží zahraničního původu (digitální hodinky, minikalkulačky, látky, v jednom případě za propašovaného koně). Dále bylo ve zkoumaném období stíháno nepovolené

- vyvážení valut a platebních dokumentů znějících na cizí měnu (§ 11 dev. zák.),
- vyvážení československých peněz do zahraničí (§ 12 dev. zák.),
- placení do zahraničí v cizích měnách (§ 14 odst. 1 dev. zák.).

V jednom případě byla obviněná stíhána pro trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. proto, že odmítla převést do ČSSR 22 497,- rakouských šilinků získaných dědictvím (§ 15 odst. 1 písm. a/ dev. zák.).

V jiném případě pachatelka zdědila v MLR nemovitý majetek v hodnotě 50 000,- forintů společně se svým bratrem žijícím v MLR a odmítla dědický podíl ve prospěch bratra, aniž by k tomu měla souhlas Správy pro věci majetkové a devizové pro Slovensko. Tím způsobila devizovou škodu ve výši 7245,- devizových korun.

Ojediněle se v soudní praxi vyskytl trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 147 odst. 1 tr. zák. Trestná činnost spočívala v tom, že pachatel padělal doklady, aby při prodeji valut získal příplatek k úřednímu kursu (tzv. bonifikace).

Trestný čin zkrácení daně podle § 148 tr. zák. byl nejčastěji páčán zkrácením cla při dovozu nebo vývozu zboží. V menším počtu případů šlo o zkrácení daně ze mzdy, daně z příjmů obyvatelstva a daně z obratu, dále zkrácení notářských poplatků, zejména poplatků z darování a dědictví, ojediněle o krácení poplatku za převod nemovitosti a registraci kupní smlouvy tím, že pachatel uvedl nepravdivě nižší kupní cenu.

Zboží, které pachatel při dovozu nepřihlásil k celnímu řízení, byl často určeno ke spekulativnímu prodeji.

III. Rozhodování o vině

A. Zjišťování skutkového stavu věci a dodržování procesních předpisů

Podle výsledků průzkumu soudy zpravidla rozhodovaly o trestných činech proti měně a trestných činech daňových na základě správně zjištěného skutkového stavu věci. V řadě případů šlo o věci skutkově i právně jednoduché. Avšak i ve složitějších věcech byly potřebné důkazy shromážděny již v přípravném řízení a soudy po jejich provedení a zhodnocení získaly spolehlivý základ pro správné právní posouzení věci a pro uložení přiměřeného trestu.

Objasňování trestných činů ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. a zkrácení daně podle § 148 tr. zák. je zpravidla složitější, a to též proto, že naplnění zákonných znaků těchto trestných činů je třeba zjišťovat se zřetelem na jiné právní předpisy (devizové, celní a daňové předpisy). Při zjišťování výše devizové škody se soudy zpravidla opíraly o odborné vyjádření ministerstva financí republiky, které bylo vyžadované již v přípravném řízení. Výjimečně byla výše devizové škody zjišťována posudkem znalce z oboru ekonomiky a peněžnictví. V jednom případě se k výši devizové škody vyjádřila Správa pro věci majetkové a devizové pro Slovensko, na kterou byla přenesena část pravomocí Státní banky československé (dále SBČS) ve smyslu § 29 dev. zák. Při zjišťování výše zkrácení daně ze mzdy vycházejí soudy ze zpráv příslušné okresní (městské) finanční správy, popřípadě ze zpráv organizací, u nichž byl obviněný pracovníkem. U daně z příjmů obyvatelstva jsou podkladem výše zkrácení daně odborná vyjádření příslušných finančních odborů, okresních (obvodních) národních výborů, ve složitějších případech znalecké posudky.

Např. za účelem zjištění výše zkrácené daně z příjmu obyvatelstva byl již v přípravném řízení ustanoven znalec z oboru zpracování dřeva, který podle jednotlivých zjištění zakázek obviněného propočítal celkovou spotřebu materiálu na tyto zakázky. Na základě tohoto posudku pak finanční odbor ONV podal vyjádření o výši zkrácení daně.

Výše zkrácení cla je většinou zjišťována z odborného vyjádření celnice. V některých věcech předcházela tomuto vyjádření posudek znalce. Šlo o případy, kdy zboží nepřihlášené k celnímu řízení není prodáváno na domácím trhu a kdy bylo proto nutno zjišťovat posudkem znalce jeho hodnotu, aby mohla být zjištěna výše zkráceného cla.

V ojedinělých případech byla věc vrácena prokurátorovi k došetření s pokynem, aby byl přibrán znalec k objasnění hodnoty zboží, ač nebyl důvod pochybovat o správnosti odborného vyjádření

celnice.

Soudy správně posuzují otázku výše zkrácení daně, resp. cla jako otázku předběžnou (§ 9 odst. 1 tr. ř.). Zejména v případech, kdy obviněný vznáší námitky proti odbornému vyjádření k rozsahu zkrácení daně, resp. cla, je soud povinen vypořádat se s námitkami obviněného (srov. k tomu č. 27/1979 sb. rozh. tr.).

Soudy takto vždy nepostupovaly. Např. soud vycházel z odborného vyjádření celnice, podle něhož bylo clo sníženo o 50 procent, aniž bylo vysvětleno, z jakého důvodu se tak stalo. Soud byl povinen zjistit, zda pro snížení cla byl zákonný důvod. V jiném případě byl obviněný uznán vinným trestným činem zkrácení daně proto, že neohlásil organizaci, u níž byl v pracovním poměru, že byl zbaven rodičovských práv. V důsledku toho mu byla srážena nižší daň ze mzdy a daň byla takto zkrácena o částku 11 003,- Kčs. Ze zprávy organizace, u níž byl obviněný v pracovním poměru, vyplývalo, že obviněnému bylo sráženo výživné na děti a odesíláno kojeneckému ústavu. Soud byl proto povinen zabývat se otázkou, zda obviněný neměl nárok na snížení daně ze mzdy podle § 8 zák. č. 76/1952 Sb., o dani ze mzdy a § 7 vyhlášky federálního ministerstva financí a ministerstev financí ČSR a SSR č. 161/1976 Sb.

V některých případech nebyl přibrán znalec s potřebnými odbornými znalostmi, což pak vedlo k pochybnostem o správnosti znaleckého posudku a k potřebě přibrat znalce jiného.

K pochybením spočívajícím v tom, že se soudy náležitě nevypořádaly s obhajobou obviněných, dochází jen výjimečně. Taková pochybení jsou zpravidla napravována v odvolacím řízení.

V některých věcech nebyla věnována potřebná péče protokolaci důkazů provedených v hlavním líčení a v rozporu s ustanovením § 220 odst. 3 tr. ř. nebyl v hlavním líčení probrán materiál z přípravného řízení, který měl vztah k projednávané trestní věci.

Uvedené nedostatky ztěžovaly možnost přezkoumávat správnost zjištěného skutkového stavu a projeví se i při odůvodňování rozsudků, které často neodpovídalo hlediskům uvedeným v § 125 tr. ř. Z odůvodnění řady rozsudků nebylo patrné, jakými úvahami se soudy řídily při právním posouzení věci. Zejména v trestních věcech ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. a zkrácení daně podle § 148 tr. zák. soudy někdy opomíjely zabývat se předpisy o devizovém hospodářství a daňovými předpisy, které obvinění měli porušit, a spokojily se pouhým konstatováním, že obvinění naplnili znaky těchto trestných činů.

V řízení proti cizincům nebyla někdy věnována potřebná péče tlumočnickému úkonu, zejména tlumočnickům nebyly připomínány jejich povinnosti a nebylo zaprotokolováno, že se tlumočnický zúčastnil hlavního líčení. K vážnému pochybení došlo k přibrání tlumočnicka v trestní věci, v níž tlumočnický úkon prováděl syn obviněného, který pro svůj poměr k obviněnému byl z tlumočnického úkonu vyloučen (§ 11 odst. 1 zák. č. 36/1967 Sb.).

Přes tyto nedostatky lze však konstatovat, že soudy (i orgány přípravného řízení) zpravidla postupovaly tak, aby zjistily skutečný stav věci se zřetelem na zákonné znaky toho kterého trestného činu proti měně nebo daňového trestného činu.

Častějším nedostatkem bylo, že soudy v rozporu s ustanovením § 43 odst. 1 a § 198 odst. 2 tr. ř. nevyrozumívaly jako poškozené příslušné finanční nebo celní orgány o termínu hlavního líčení.

Některé soudy v ČSR a ve SSR uznávají podle § 228 tr. ř. obviněné povinnými nahradit československému státu na účet příslušného ONV škodu způsobenou zkrácením daně, resp. cla. Nejvyšší soudy republik souhlasně konstatují, že nárok na zaplacení daně vzniká již tím, že určitý příjem podléhá podle daňových předpisů zdanění a nevzniká tedy z jednání, které má znaky

trestného činu. Obdobně to platí též o nároku státu na clo. Nejvyšší soudy republik nepovažují za správnou ani tu praxi soudů, které uznávají obviněné povinnými nahradit škodu způsobenou trestným činem ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. Devizová škoda není majetkovou škodou ve smyslu § 442 a násl. obč. zák. Nejvyšší soud ČSSR se s uvedenými právními názory nejvyšších soudů republik ztotožňuje.

B. Právní posouzení

Ustanovení § 140 odst. 1 tr. zák. o trestném činu padělání a pozměňování peněz upravuje dvě formy trestné činnosti a) padělání nebo pozměňování peněz v úmyslu udat je jako pravé nebo platné anebo jako peníze vyšší hodnoty (al. 1), b) udání padělaných nebo pozměněných peněz jako pravých (al. 2).

Ve věcech, které byly předmětem průzkumu, se nevyskytlo pravomocné odsouzení pachatele za padělání nebo pozměňování peněz.

U soudů byly projednány pouze případy udání padělaných peněz jako pravých. Soudy v těchto věcech shledaly znak „udá“ naplněn v prodeji padělaných cizozemských peněz, v placení takovými penězi za poskytnuté služby anebo v jejich darování.

To je v souladu s judikaturou, podle které pojem „udá“ znamená jakékoliv uvedení padělaných nebo pozměněných peněz do oběhu. Přitom není rozhodné, jakým způsobem naložili s padělanými nebo pozměněnými penězi noví držitelé (srov. k tomu č. 58/1978 sb. rozh. tr.).

Trestný čin padělání a pozměňování peněz podle § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. bývá často spáchán dvěma nebo více osobami tak, že pachatel (zpravidla cizí státní příslušník) si opatří padělané cizí peníze s úmyslem prodat je v ČSSR jako pravé. K realizaci tohoto záměru získá popř. další osoby (zpravidla z řad našich občanů), s nimiž se dohodne, že za odměnu prodají padělané peníze jako pravé a získaný výtěžek mu odevzdají.

Soudům činí potíže právní posouzení takové trestné činnosti, pokud jde o rozlišení jednotlivých stádií (příprava, pokus, dokonání trestného činu) a rozlišení mezi spolupachatelstvím ve smyslu § 9 odst. 2 tr. zák. a účastenstvím ve smyslu § 10 odst. 1 tr. zák.

Pokud trestná činnost byla odhalena ještě před realizací dohody o prodeji padělaných peněz a zůstala tedy ve stadiu spolčení k trestnému činu, je třeba jednání všech zúčastněných osob posoudit jako přípravu k trestnému činu padělání a pozměňování peněz podle § 7 odst. 1, § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. spáchanou ve spolupachatelství.

Jestliže účastník spolčení, který se zavázal padělané peníze prodávat, je již nabídl jinému jako pravé, avšak k prodeji nedošlo, jde o pokus uvedeného trestného činu podle § 8 odst. 1, § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. Došlo-li již k prodeji padělaných peněz jako pravých, zakládá jednání účastníků dokonání trestného činu podle § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák.

Rovněž v obou naposled uvedených případech půjde o spolupachatelství pokusu nebo dokonání trestného činu, neboť i jednání toho, kdo padělané peníze opatřil, bylo součástí společného jednání směřujícího k udání padělaných peněz jako pravých.

V případě, že dojde k nabídce nebo již k prodeji alespoň části padělaných peněz jako pravých, dopustí se všichni jako spolupachatelé trestného činu padělání a pozměňování peněz dílem dokonání podle § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. (ohledně části prodaných peněz), dílem nedokonaného podle § 8 odst. 1, § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. (ohledně peněz pouze nabídnutých k prodeji) a přípravy k uvedenému trestnému činu podle § 7 odst. 1, § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. (ohledně zbytku peněz, které nebyly ještě nabídnuty k prodeji).

Obdobně z hlediska trestného činu podle § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. by bylo třeba posoudit i jednání pachatele, který si opatří padělané peníze s úmyslem je prodat jako pravé. Za tím účelem se dohodne o prodeji peněz s další osobou, již tvrdí, že jde o peníze pravé. V takovém případě by šlo u pachatele o přípravu nebo pokus uvedeného trestného činu anebo o dokonání trestný čin podle toho, do jakého stadia se dostala realizace dohody o prodeji padělaných peněz.

Nejvyšší soud SSR uvádí případ, kdy dva obvinění jugoslávští příslušníci při turistické cestě po území SSR měli nejméně 70 kusů padělaných stodolarových bankovek a měli úmysl udat je zde jako pravé. Jeden z nich zaplatil padělanou stodolarovou bankovkou za opravu motorového vozidla, druhý prodal po 100 dolarech dvěma osobám a kromě toho se oba obvinění na různých místech informovali o možnostech prodeje dalších padělaných bankovek, popř. je nabízeli k prodeji. Oba obvinění byli - ve shodě s výše uvedeným stanoviskem - uznáni vinnými jako spolupachatelé trestným činem padělání a pozměňování peněz dílem dokonáním podle § 9 odst. 2, § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák., dílem nedokonáním podle § 9 odst. 2, § 8 odst. 1, § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. a přípravou k uvedenému trestnému činu.

V praxi se vyskytl případ, kdy dva obvinění si opatřili 68 padělaných stodolarových bankovek s tím, že je jako padělané prodají osobě, která se zabývá obchodem s valutami. Za tím účelem se dohodli s dalším obviněným, který se snažil s takovou osobou se seznámit a padělané peníze jí nabídnout ke koupi. Krajský soud posoudil jednání prvých dvou obviněných jako pokus trestného činu spekulace § 8 odst. 1, § 117 odst. 1, 2 písm. c) tr. zák. a jednání třetího obviněného jako pomoc k uvedenému trestnému činu. Nejvyšší soud ČSR jako soud odvolací poukázal na to, že o trestný čin spekulace nemohlo jít již proto, že padělané peníze nelze považovat za předměty potřeby ve smyslu § 117 odst. 1 tr. zák., neboť nejde o věc, která by měla užitnou hodnotu a mohla sloužit k uspokojování potřeb lidí. Dále dovodil, že již z povahy věci plyne, že obvinění nemohli předpokládat, že každý další případný nabyvatel padělaných peněz bude s nimi nakládat jako s padělanými a že se nepokusí uvést je do oběhu jako pravé, zejména když se při prodeji padělaných peněz zaměřili na osobu zabývající se obchodem s valutami. Obvinění tedy byli srozuměni s tím, že padělané bankovky se prostřednictvím dalších nabyvatelů dostanou do oběhu jako pravé a jednali v nepřímém úmyslu. Jejich jednání je proto třeba posoudit jako spolupachatelství přípravy trestného činu padělání a pozměňování peněz podle § 9 odst. 2, § 7 odst. 1, § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák., spáchané formou opatrování prostředků a vytváření podmínek pro jeho realizaci.

Okolnost, že trestný čin padělání a pozměňování peněz podle § 140 odst. 1 tr. zák. byl spáchán ve značném rozsahu, je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby (§ 140 odst. 2 písm. b/ tr. zák.). V praxi se vyskytly jen dva případy, v nichž byla řešena tato otázka.

V prvním případě krajský soud naplnění znaku „ve značném rozsahu“ odůvodnil tím, že šlo o 120 kusů US padesátidolarových bankovek představující hodnotu 6000,- dolarů, které měly být prodány za 162 000,- Kčs. Nejvyšší soud ČSR jako soud odvolací se s tímto právním závěrem neztotožnil. Poukázal předně na to, že při posuzování této otázky nelze vycházet z částky, za kterou padělané peníze cizí měny měly být prodány na černém trhu a která neodpovídá kursovní hodnotě. Dále dovodil, že tuto otázku je třeba posuzovat nejen se zřetelem na množství a nominální hodnotu padělaných, popř. pozměněných peněz, ale i se zřetelem na další okolnosti, zejména na důsledky činu v oblasti hospodářských vztahů uvnitř státu i vůči cizině, zda šlo o peníze padělané nebo pozměněné apod. Nutno vzít též v úvahu, že trestní sazba stanovená z zákoně vyjadřuje vysoký stupeň nebezpečnosti činu pro společnost a že tomu musí také odpovídat rozsah škodlivých následků (srov. č. 3/1980 sb. rozh. tr.). Obdobně vyložil znak „ve značném rozsahu“ i Nejvyšší soud SSR.

V druhém případě, kdy si obviněný opatřil 547 kusů padělaných US padesátidolarových bankovek v úmyslu je udat jako pravé, bylo naplnění formálního znaku ve smyslu § 140 odst. 2 písm. b) shledáno ve značném množství padělků.

Postih pro trestný čin udávání padělaných a pozměněných peněz podle § 141 tr. zák. se ve zkoumaném období u soudů nevyskytl. Obvinění se však v řízení pro trestný čin podle § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. někdy domáhali toho, aby jejich jednání bylo posouzeno podle mírnějšího ustanovení § 141 tr. zák. s tím, že padělané cizozemské peníze koupili jako pravé od cizího státního příslušníka. Soudy se s takovou obhajobou správně vypořádaly poukazem na to, že ustanovení § 141 tr. zák. předpokládá, že padělanými penězi bylo placeno pachateli jako pravými, takže padělané peníze musí mít funkci oběživa jako platidla. Tento předpoklad však není splněn v případě, kdy naši občané za čs. peníze nakupují cizí peníze od soukromé osoby (srov. též č. 19/1975 sb. rozh. tr.).

Rozdíl mezi trestným činem udávání padělaných a pozměněných peněz podle § 141 tr. zák. a trestným činem padělání a pozměňování peněz podle § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. spočívá v tom, že pachatel trestného činu podle § 141 tr. zák. jako pravé udá padělané nebo pozměněné peníze, jimiž mu bylo placeno jako pravými. Naproti tomu pachatel trestného činu podle § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák. jako pravé udá padělané nebo pozměněné peníze, které získal jinak než tím, že mu bylo jimi placeno.

Znak „jimiž mu bylo placeno jako pravými“ je naplněn zejména tehdy, jestliže pachatel obdržel padělané nebo pozměněné peníze jako protihodnotu za jinou věc či službu. Z uvedeného znaku je třeba vyvodit, že pachatel v době, kdy mu bylo placeno, nevěděl, že dostává padělané nebo pozměněné peníze a že se to dověděl až po přijetí peněz.

Soud řešil případ pachatele, který jako knihtiskař zhotovil na svém pracovišti kovolisty s vyobrazením stokorunové bankovky a s jejich použitím vyrobil 106 padělků těchto bankovek. Jednání pachatele bylo posouzeno jako trestný čin výroby a držení padělatelského náčiní podle § 142 odst. 2 tr. zák., když bylo zjištěno, že se chtěl pouze přesvědčit, zda dokáže zvládnout ofsetovou techniku, a nebylo prokázáno, že jednal s úmyslem udat padělané peníze jako pravé. Za „nástroj způsobilý k padělání peněz“ byly považovány kovolisty, pomocí nichž pachatel skutečně také vyrobil větší počet padělaných bankovek. Okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby uvedená v § 142 odst. 2 tr. zák. byla naplněna tím, že čin spáchal při výkonu svého povolání.

Z forem trestného činu ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 144 tr. zák. se vyskytly pouze dva případy poškozování tuzemských peněz ve smyslu § 144 odst. 2 písm. c) tr. zák. Soudy uznaly vinnými tímto trestným činem pachatele, kteří úmyslně zničili naše bankovky tím, že je spálili, roztrhali apod. V jednotlivých případech šlo o různý počet bankovek až do hodnoty 2100,- Kčs.

Soudy správně spatřovaly naplnění znaku „poškozuje tuzemské peníze“ i v úplném zničení těchto peněz (arg. a minore ad maius).

Pro posouzení, zda při naplnění formálních znaků ve smyslu § 144 odst. 2 písm. c) tr. zák. půjde o trestný čin nebo jen o přešůpek podle § 19 zák. č. 61/1960 Sb., je rozhodující stupeň nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 4 tr. zák.).

Proto zejména v případech, kdy formální znak „poškozuje tuzemské peníze“ bude z hlediska počtu poškozovaných bankovek či mincí naplněn v menší intenzitě, je nutno vždy pečlivě hodnotit, zda je dána též materiální podmínka trestného činu, tj. zda nejde o čin, jehož stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je nepatrný (§ 3 odst. 2 tr. zák.), resp. u mladistvého malý (§ 75 tr. zák.).

Trestný čin padělání a pozměňování známek podle § 145 tr. zák. se vyskytuje pouze výjimečně. Soudy v ČSR projednaly pouze dva případy, v nichž šlo o pozměňování kolků, resp. poštovních známek a jejich uvádění do oběhu. V jednom případě pachatel odlepoval z devizových a celních prohlášení použité kolký a pomocí chemického odlučovače z nich odstranil razítkovou barvu a část z nich prodal prostřednictvím dalších osob. V druhém případě pachatel odstranil mechanickým způsobem z použitých poštovních známek otisky poštovních razítek, aby se známky daly znovu použít na

frankování poštovních zásilek a takto pozměněné poštovní známky prodal tělovýchovné jednotě.

Soudy v těchto případech správně vycházely z toho, že pod pojmem „pozměňování“ je třeba rozumět takovou úpravu již upotřebených kolkových nebo poštovních známek, aby měly podobu známek dosud nepoužitých.

Znak „uvádí do oběhu“ byl považován za naplněný tím, že pozměněné kolkové, resp. poštovní známky byly pachatelem prodány jiným osobám nebo socialistické organizaci.

Nejvyšší soud ČSR poukázal na to, že trestný čin padělání a pozměňování známek podle § 145 odst. 1 alinea 1 tr. zák. je dokonán paděláním nebo pozměněním známek v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě či jinému neoprávněný prospěch bez ohledu na to, jak bude s takovými známkami naloženo. Jestliže pachatel v uvedeném úmyslu padělá nebo pozmění známky a uvede je také do oběhu nebo jich užije jako pravých, dopustí se trestného činu padělání a pozměňování známek podle § 145 odst. 1 alinea 1, 2 tr. zák.

Pokud v důsledku spáchání trestného činu podle § 145 odst. 1 alinea 2 tr. zák. dojde ke zkrácení poplatku nebo dávky, je podle názoru Nejvyššího soudu ČSR toto zkrácení zahrnuto ve znacích uvedenému trestnému činu, a proto pachatele nelze postihnout ještě též za trestný čin zkrácení daně podle § 148 tr. zák. Nejvyšší soud SSR naproti tomu zastává právní názor, že jednočinný souběh trestného činu padělání a pozměňování známek podle § 145 odst. 1 al. 2 tr. zák. s trestným činem zkrácení daně podle § 148 odst. 1 tr. zák. není vyloučen vzhledem k přísnější trestní sazbě trestného činu zkrácení daně podle § 148 odst. 1 tr. zák. Vyloučením tohoto souběhu by byl pachatel podle názoru Nejvyššího soudu SSR nedůvodně zvýhodněn. Bude třeba proto uvážit postup podle čl. 7 nebo 8 Směrnice pléna Nejvyššího soudu ČSSR Plsf 2/78 k výkonu soudního dozoru (řešení této právní otázky stanoviskem senátu nebo kolegia Nejvyššího soudu ČSSR).

Souběh trestného činu podle § 145 tr. zák. s trestnými činy podle § 132 tr. zák. nebo podle § 250 tr. zák. nelze vyloučit jestliže pachatel způsobí škodu na cizím majetku, např. tím že padělané nebo pozměněné známky prodá socialistické organizaci nebo jednotlivci.

Trestným činem ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. je jednání proti předpisům o devizovém hospodářství, jímž pachatel způsobí devizovému hospodářství větší škodu (dále devizová škoda). Za devizovou škodu se považuje škoda způsobená devizovému hospodářství jednáním proti předpisům o devizovém hospodářství, v důsledku něhož devizové prostředky byly vydány, ač vydány byt neměly vůbec anebo jen k jinému účelu, nebo nebyly získány, přestože získány být měly. Tato škoda se vypočítává v devizové hodnotě (v tzv. devizových korunách) na základě kursovního lísku, jímž SBČS vyhláší každý měsíc kursy cizích měn. U platů neobchodní povahy se přihlíží i k příplatkům k úřednímu kursu některých cizích stran.

Ministerstvo financí ČSR zpracovalo pro orgány v trestním řízení zásady pro výpočet devizové škody (čj. 312733) 1982), které jim umožní v jednoduchých případech vypočítat devizovou škodu, aniž by musely vyžádat odborné vyjádření ministerstva financí ČSR. Ministerstvo financí SSR seznámilo již v r. 1972 Nejvyšší soud SSR, ministerstvo spravedlnosti SSR, ministerstvo vnitra SSR a Generální prokurátor SSR se zásadami pro výpočet devizové škody a uvedené orgány průběžně informuje o jejich změnách.

Při průzkumu byla zjištěna nejednotnost praxe při výpočtu devizové škody v případech, kdy devizový tuzemec koupil od devizového cizozemce cizí peníze za československé peníze, a tak porušil ustanovení § 19 odst. 1 písm. a) dev. zák. Některé soudy braly za základ celou částku vyplacenou devizovému cizozemci v československých korunách, jiné jen tu část, která převyšovala kursovní hodnotu cizích peněz získaných od devizového cizozemce. V rozhodnutí publikovaném pod číslem

38/1965 sb. rozh. tr. se zdůrazňuje, že pro výpočet devizové škody je rozhodující, jak devizový tuzemec s nelegálně získanými cizími penězi naloží.

Pokud devizový tuzemec koupil od devizového cizozemce cizí peníze za stejných podmínek, za jakých by je od devizového cizozemce vykoupila čs. devizová banka (tj. za kursovní hodnotu včetně eventuálního příplatku ke kursovní hodnotě), a pak je nabídl k odkupu devizové bance, resp. směnili u míst k tomu příslušných, devizová škoda nevznikla.

Jestliže devizový tuzemec zaplatil devizovému cizozemci za cizí peníze peněžitou částku převyšující kursovní hodnotu včetně eventuálního příplatku ke kursovní hodnotě a pak je nabídl devizové bance, resp. je směnili u míst k tomu příslušných, je devizovou škodou pouze rozdíl mezi peněžitou částkou, kterou by získal devizový cizozemec při legální směně, a mezi částkou, která mu byla vyplacena devizovým tuzemcem při protiprávním nákupu cizích peněz, převedený na devizovou hodnotu.

Pokud devizový tuzemec nakládal s protiprávně získanými cizími penězi tak, že se nedostaly do dispozice příslušných československých orgánů, pak je devizovou škodou celá peněžítá částka, vyplacená v československých korunách devizovému cizozemci, převedená na devizovou hodnotu. Stejně je třeba posuzovat vznik devizové škody při protiprávním vývozu československých peněz do ciziny a jejich směnu v cizině za cizí peníze.

Podle stejných zásad řešil otázku výpočtu výše devizové škody Nejvyšší soud ČSR v rozhodnutí publikovaném pod č. 6/1982 sb. rozh. tr.

V rozhodnutí publikovaném pod č. 14/1966 Sb. rozh. tr. se zdůrazňuje, že jednání devizového tuzemce, který bez devizového povolení platí v tuzemsku jakýmkoliv způsobem devizovému cizozemci a tím porušuje zákon o devizovém hospodářství, nemusí vždy vést ke vzniku devizové škody, např. koupil-li devizový tuzemec od devizového cizozemce věc získanou devizovým cizozemcem v Tuzexu za stejnou peněžitou částku, která byla za věc zaplacená v Tuzexu, devizová škoda nevznikla. Cena tuzexového zboží v přepočtu na československé koruny se přepočítává podle koeficientu stanoveného příslušným orgánem (v současné době v poměru 1:1,75).

Vývoz československých peněz do ciziny bez devizového povolení (§ 12 dev. zák.) devizovými tuzemci postihují soudy jako trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. Za škodu způsobenou devizovému hospodářství považují peněžitou částku v československých korunách vyvezenou do ciziny převedenou na devizové koruny.

V těchto případech přicházejí do úvahy zejména tyto eventuality:

1. Devizový tuzemec vyveze bez devizového povolení do ciziny československé peníze a v cizině je smění. Tím naplní znaky dokonání trestného činu ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák., popřípadě přečinu proti zájmům socialistického hospodářství podle § 2 písm. f) zák. o přeč. anebo přestupku proti devizovému hospodářství podle § 27 písm. b) dev. zák. podle výše škody způsobené devizovému hospodářství (srov. č. 18/1976 sb. rozh. tr.).

2. Devizový tuzemec vyveze do ciziny bez devizového povolení československé peníze v úmyslu je tam směniti; tento úmysl však nerealizuje z objektivních příčin na jeho vůli nezávislých. Tím se dopustí pokusu trestného činu ohrožení devizového hospodářství podle § 8 odst. 1, § 146 tr. zák. nebo pokusu přečinu proti zájmům socialistického hospodářství podle § 8 odst. 1 tr. zák. a § 2 písm. f) zák. o přeč. anebo přestupku proti devizovému hospodářství podle § 27 písm. b) dev. zák. podle výše škody, kterou zamýšlel způsobit devizovému hospodářství. Stejně se posuzuje činnost devizového tuzemce, který se pokusí vyvést československé peníze do ciziny bez devizového povolení v úmyslu je tam směniti, avšak k vývozu peněz nedojde, protože je přistižen.

3. Devizový tuzemec vyveze bez devizového povolení do ciziny československé peníze bez úmyslu je tam směnit a tyto peníze doveze zpět do ČSSR. Tím se dopustí přestupku proti devizovému hospodářství podle § 27 písm. b) dev. zák.

V souvislosti s vývozem československých peněz do ciziny bez devizového povolení byl vysloven právní názor, že jednání devizových cizozemců, kteří přijali od devizových tuzemců československé peníze za spekulativní prodej digitálních hodinek s úmyslem vyvést do ciziny, mělo být vedle trestného činu spekulace posouzeno též jako příprava k trestnému činu ohrožení devizového hospodářství podle § 7 odst. 1, § 146 tr. zák. Tato otázka je řešena v rozhodnutí Nejvyššího soudu publikovaném pod. č. 32/1968 sb. rozh. tr. Podle tohoto rozhodnutí devizová škoda vznikla již tím, že devizový cizozemec získal československé peníze, ze které nebyla československému devizovému hospodářství poskytnuta protihodnota v devizách. Šlo tedy o dokonáný trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. (pokud devizovému hospodářství byla způsobena větší škoda), jehož se dopustil devizový tuzemec. Z hlediska právního posouzení je nerozhodné, zda devizový cizozemec měl v úmyslu československé peníze vyvést do ciziny anebo s nimi naložit, např. krýt těmito penězi své výdaje v ČSSR. Devizový cizozemec naplnil by vývozem československých peněz do ciziny bez devizového povolení znaky přestupku proti devizovému hospodářství podle § 27 písm. b) dev. zák.

Devizový cizozemec by však mohl být účastníkem na trestném činu ohrožení devizového hospodářství, pokud by navedl ke spáchání tohoto trestného činu devizového tuzemce (např. svedl devizového tuzemce ke koupi zboží dovezeného z ciziny za československé peníze) anebo pokud by poskytl pomoc ke spáchání trestného činu ohrožení devizového hospodářství (např. vyvezl bez devizového povolení československé peníze do ciziny a tam je směnil pro devizového tuzemce).

Ojedinele byli devizoví cizozemci stíháni za to, že bez devizového povolení dováželi do ČSSR ve větším množství československé peníze. Praxe soudů ČSR nebyla jednotná při právním posouzení, zda jde o dokonáný trestný čin ohrožení devizového hospodářství anebo o pokus tohoto trestného činu. Nejvyšší soud ČSR zaujal stanovisko, že o dokonáný trestný čin ohrožení devizového hospodářství by šlo v těchto případech jen tehdy, když devizový cizozemec použil nelegálně dovezené československé peníze k platbám na území ČSSR bez poskytnutí protihodnoty ve valutách. Nejvyšší soud SSR tuto otázku neřešil.

Znak trestného činu ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. „způsobí devizovému hospodářství větší škodu“ vykládají soudy ČSR i SSR shodně s judikaturou tak, že větší škodu na devizovém hospodářství je devizová škoda ve výši nejméně 4000,- devizových korun. Při rozlišování mezi trestným činem ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák., přečinem proti zájmům socialistického hospodářství podle § 2 písm. f) zák. o přečinech a přestupkem proti devizovému hospodářství podle § 27 dev. zák. a přestupkem ve finančním hospodářství podle § 14 písm. b) přest. zák. se soudy většinou řídí judikaturou, podle níž jde o trestný čin, činí-li devizová škoda nejméně 4000,- devizových korun, o přečin při škodě nižší, dosahující však nejméně částky 2000,- devizových korun, a o přestupek při škodě nedosahující ani částky 2000,- devizových korun (srov. č. 18/1976 a č. 23/1971 sb. rozh. tr.). Výjimečně se soudy od této judikatury odchýlily, aniž by svůj právní názor blíže odůvodnily podle hledisek uvedených v § 125 tr. ř. Tak např. jako přečin proti zájmům socialistického hospodářství podle § 2 písm. f) zák. o přečinech bylo posouzeno jednání československé občanky, která koupila od devizových cizinců digitální hodinky a způsobila tak devizovému hospodářství škodu ve výši 1485,- devizových korun.

Častým jednáním proti předpisům o devizovém hospodářství je porušení povinnosti devizového tuzemce nabídnout devizové bance nejpozději do 15 dnů po nabytí nebo po návratu do tuzemska k odkupu valuty, zlato a platební dokumenty znějící na cizí měnu (§ 15 odst. 1 písm. b) dev. zák.). Praxe soudů nebyla jednotná v tom, zda devizový tuzemec je vinen nabídnout devizové bance k odkupu též devizové prostředky, které drží pro jiného. Praxe soudů byla usměrněna rozhodnutím

publikovaným pod č. 3/1980 SB. rozh. tr., podle kterého nabytím ve smyslu § 15 odst. 1 písm. b) dev. zák. se rozumí zpravidla získání devizových prostředků do vlastnictví, nikoli jejich držba pro jinou osobu. Výjimečně může být za nabytí, které zakládá povinnost nabídnout devizové prostředky k odkupu devizové bance, považováno takové získání devizových prostředků, při kterém se devizový tuzemec sice nestal vlastníkem, avšak má možnost s nimi disponovat jako vlastník. Osoba, která drží devizové prostředky pro jiného, nemá povinnost nabídnout je k odkupu, může se však dopustit pomoci k trestnému činu ohrožení devizového hospodářství podle § 10 odst. 1 písm. c), § 146 tr. zák., jestliže převzala devizové prostředky do devizového tuzemce, který má nabídkovou povinnost ve smyslu § 15 odst. 1 písm. b) dev. zák. za účelem jejich prodeje soukromým osobám.

Soudy převážně ve shodě s odbornými vyjádřeními ministerstva financí republik vycházejí z názoru, že nesplnění nabídkové povinnosti ve lhůtě stanovené v § 15 odst. 1 písm. b) dev. zák. vzniká devizová škoda. Ojedinele se vyskytl názor, že zamýšlí-li se pachatel zatajené devizové prostředky (zpravidla valuty) použít v budoucnu tak, že by neunikly devizovému fondu, jde o porušení předpisů o devizovém hospodářství, jímž však nevznikla devizová škoda. V rozhodnutí publikovaném pod č. 6/1982 sb. rozh. tr. byl vysloven právní názor, že devizová škoda v takových případech vzniká a že pachatel se nemůže zbavit trestní odpovědnosti poukazem na to, že zamýšlel zatajené devizové prostředky později použít k nákupu v prodejně Tuzexu.

Devizový tuzemec se může zbavit trestní odpovědnosti tím, že nabídkovou povinnost uvedenou v § 15 odst. 1 písm. b) dev. zák. splní dodatečně po uplynutí lhůty v tomto ustanovení uvedené. Vyplývá to z ustanovení § 66 tr. zák. o účinné lítosti, podle kterého trestnost trestného činu ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. zaniká, jestliže pachatel škodlivý následek, tj. způsobení devizové škody, dobrovolně napravil. K beztrestnosti musí však být povinnost uvedená v § 15 odst. 1 písm. b) dev. zák. splněna, byť i dodatečně, a to dobrovolně, nikoliv pod tlakem trestního stíhání. K beztrestnosti nestačí pouhý úmysl použít devizové prostředky k nákupu v prodejně Tuzexu, aniž by byl realizován (srov. též sdělení min. financí z 16. 1. 1954 publikované v částce 6 Ú. l. z roku 1954).

V praxi se vyskytují případy, kdy odpovědný hospodářský pracovník v úmyslu zajistit socialistické organizaci neoprávněné výhody použije devizového fondu organizace k nákupu zařízení a zboží v zahraničí, který nebyl povolen) SBČS. Tím porušil ustanovení § 19 odst. 1 písm. b) dev. zák. Při právním posouzení těchto jednání soudy nepostupují jednotně. Některé posuzují taková jednání jako trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák., jiné jako trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 tr. zák.

Např. obvinění jako odpovědní hospodářští pracovníci nakoupili pro organizaci v kapitalistické cizině za devizové prostředky, uvolněné jim SBČS na investiční dovoz, náhradní díly a součástky neinvestiční povahy, které by organizace nemohla získat, kdyby s devizovými prostředky bylo nakládáno v souladu s devizovými předpisy. Tím způsobili devizovou škodu v částce 1 622 835,89 devizových korun. Jejich jednání bylo posouzeno jako trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1, 3 tr. zák.

Naproti tomu v jiné trestní věci bylo jednání odpovědných hospodářských pracovníků, kteří bez dovolení SBČS použili k nákupu různého technického zařízení v kapitalistických státech devizové prostředky určené k nákupu jiného zařízení a tak devizovou škodu ve výši 203 869,33 devizových korun, posouzeno jako trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák.

Nejvyšší soud ČSR zastává právní názor, že ustanovení § 127 odst. 1 tr. zák. je vůči ustanovení § 146 tr. zák. ve vztahu speciality a že proto správně postupují ty soudy, které jednání odpovědných hospodářských pracovníků posuzují jako trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 tr. zák. Tento právní názor je shodný s rozhodnutím publikovaným pod č. 44/1981 sb. rozh. tr. Pokud trestným činem porušování povinnosti při nakládání

s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 odst. 1 tr. zák. byla devizovému hospodářství způsobena škoda výrazně převyšující škodu, která se při způsobení majetkové škody považuje za značnou, lze za podmínek § 88 tr. zák. posoudit tuto okolnost jako jiný zvlášť závažný následek ve smyslu § 127 odst. 3 tr. zák.

Trestným činem podle § 148 tr. zák. je zkrácení daně ve větším rozsahu. Při menším rozsahu zkrácení může jít o přešůpek ve finančním hospodářství podle § 14 písm. c) přest. zák. a jde-li o zkrácení cla, o přečin proti zájmům socialistické společnosti v oblasti styku s cizinou podle § 5 písm. a) zák. o přeč. anebo o celní přešůpek podle § 86 celního zákona č. 44/1974 Sb.

Podle § 40 odst. 3 vyhlášky federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 119/1974 Sb., kterou se provádí celní zákon č. 44/1974 Sb., ve znění čl. 1 vyhlášky federálního ministerstva zahraničního obchodu č. 83/1980 Sb. zboží dovážené v cestovním styku kromě případů uvedených v odstavcích 1 a 2 osobami s trvalým bydlištěm v tuzemsku se osvobozuje od cla v ceně do výše 3000,- Kčs, jestliže bylo v cizině získáno darem nebo za devizové prostředky, které se mohou podle platných předpisů pro nákup zboží použít. V praxi vznikla otázka zda v případech nepřihlášení zboží k celnímu řízení na pohraniční celnici se vyčísľuje výše zkráceného cla z celé ceny dovezeného zboží anebo pouze z ceny převyšující částku 3000,- Kčs.

Podle stanoviska Nejvyššího soudu ČSR, které bude publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, cena zboží do výše 3 000,- Kčs se při splnění podmínek uvedených v § 40 odst. 3 vyhl. č. 119/1974 Sb. ve znění vyhl. č. 83/1980 Sb. nezapočítává do základu pro výpočet zkráceného cla, které by byla osoba dovážející zboží z ciziny povinna zaplatit, a clo se vyměří jen z ceny zboží tuto částku převyšující.

Praxe soudů není jednotná při výkladu znaku „zkrátí daň ve větším rozsahu“. Některé okresní soudy za větší rozsah zkrácení daně považují zkrácení daně v částce kolem 4000,- korun, jiné okresní soudy vycházejí z částky nejméně 4000,- korun anebo z částky vyšší než 4000,- Kčs. Nejvyšší soudy republik považují za správnou tu praxi, která za krácení daně ve větším rozsahu považuje zkrácení daně o částku nejméně 4000,- Kčs. Stejný právní názor zastává i Nejvyšší soud ČSSR.

Stadia trestné činnosti při zkrácení daně z příjmů obyvatelstva jsou rozvedena pod č. 28/1979 sb. rozh. tr.

Úmyslné jednání pachatele, jímž docílí, že mu daň z příjmů obyvatelstva nebyla vůbec vyměřena nebo mu byla vyměřena v nižší částce, je dokonáním trestným činem zkrácení daně podle § 148 odst. 1 tr. zák., jestliže byla daň zkrácena ve větším rozsahu.

Podání přiznání k dani z příjmů obyvatelstva obsahující nesprávné údaje, na jejichž základě by mělo dojít k vyměření nižší daně, než jaká by odpovídala skutečnému zdanitelnému příjmu, je - zamýšľel-li pachatel zkrátit daň ve větším rozsahu - pokusem trestného činu zkrácení daně podle § 8 odst. 1, § 148 odst. 1 tr. zák., jestliže k vyměření nižší daně nedošlo.

Jednání spočívající v opatrování podkladů pro budoucí nesprávné přiznání k dani v úmyslu zkrátit daň ve větším rozsahu je přípravou trestného činu zkrácení daně podle § 7 odst. 1, § 148 odst. 1 tr. zák. za předpokladu, že jde o jednání nebezpečné pro společnost.

Přiměřeně lze tyto zásady aplikovat u jednání zaměřených ke zkrácení jiných druhů daní nebo poplatků anebo jim podobných dávek.

Podle § 148 odst. 2 písm. a), c) tr. zák. přísněji je trestaný pachatel, který spáchá trestný čin zkrácení daně podle § 148 odst. 1 tr. zák. nejméně se dvěma osobami anebo způsobí-li takovým činem značnou škodu.

Znak „nejméně dvěma osobami“ vykládají soudy tak, že se na trestném činu podílejí ještě alespoň dvě osoby, přičemž může jít o spolupachatelství (§ 9 odst. 2 tr. zák.) i o účastenství (§ 10 odst. 1 tr. zák.).

Soudy v ČSR ustanovení § 148 odst. 2 písm. a) tr. zák. důsledně nevyužívají. Např. tři obvinění byli uznáni vinnými trestným činem zkrácení daně podle § 148 odst. 1 tr. zák. v souběhu s trestným činem porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou podle § 124 tr. zák. proto, že jako spolupachatelé dovezli do ČSSR bez přihlášení k celnímu řízení větší množství digitálních hodinek. O použití kvalifikace podle § 148 odst. 2 písm. a) tr. zák. a § 124 odst. 2 písm. a) tr. zák. soud neuvažoval. K podobným pochybením došlo i v dalších trestních věcech týkajících se zkrácení cla fingováním svatebního daru, an kterém mělo účast více osob.

Značnou škodou ve smyslu § 148 odst. 2 písm. c) tr. zák. posuzují soudy ve shodě s dosavadní judikaturou. Nedostatkem je, že se nezabývají otázkou, zda je splněna též materiální podmínka uvedená v § 88 tr. zák.

Jednání dovozců zboží, kteří nesplnili svou povinnost dat návrh na zahájení celního řízení, soudy posuzují jako jednočinný souběh trestných činů porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou podle § 124 tr. zák. a zkrácení daně podle § 148 tr. zák., pokud jsou naplněny znaky těchto trestných činů. Nejvyšší soud ČSSR považuje tuto praxi za správnou.

Některé soudy postihly jako trestný čin zkrácení daně podle § 148 tr. zák. též zatajení příjmů docílených trestným činem nedovoleného podnikání. Tato praxe soudů není v souladu s judikaturou, která takový postih nepřipouští proto, že obviněný by se tím nepřímou nutil k doznání své trestné činnosti v rozporu s ustanovením § 91 odst. 1 tr. ř (srov. k tomu č. 53/1974 sb. rozh. tr.).

IV. Ukládání trestů

Skladba jednotlivých druhů trestů ukládaných za trestné činy proti měně a trestné činy daňové je ovlivněna především trestními sankcemi stanovenými zákonem a povahou spáchaných trestných činů. U trestných činů proti měně s výjimkou trestných činů podle § 140 a 142 tr. zák. a trestných činů daňových je podle zákona možné uložit kromě trestu odnětí svobody též trest nápravného opatření, peněžitý trest a trest propadnutí věci jako tresty samostatné. Některé z nich lze uložit vedle sebe.

Pokud jde o trestné činy proti měně podle § 140, 142, 144, 145 tr. zák., nebyla zjištěna vážnější pochybení v trestním postihu pachatelů. Za nejzávažnější z nich, trestný čin padělaní a pozměňování peněz podle § 140 tr. zák., krajské soudy, které o tomto trestném činu rozhodují v prvním stupni, uložily nepodmíněné tresty odnětí svobody většinou v rámci trestní sazby. Ani u ostatních trestných činů proti měně nebyl při průzkumu zjištěn případ nesprávného uložení trestu.

Vedle trestu odnětí svobody byly v odůvodněných případech uloženy též tresty peněžitý, popř. propadnutí padělaných cizích peněz nebo částek získaných jejich prodejem. Pokud pachatelé byli cizí státní příslušníci, byl jim uložen i trest vyhoštění.

Praxi soudů při ukládání trestů pachatelům trestných činů proti měně lze tedy hodnotit jako v podstatě správnou, neboť odpovídá zákonu a potřebám ochrany společnosti.

V souvislosti s trestným činem ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 144 tr. zák. spáchaným formou jejich poškozování Nejvyšší soud SSR upozornil na nesprávný postup orgánů trestního řízení spočívající v tom, že poškozované bankovky vydané nebo odňaté jako věci důležité pro trestní řízení byly v některých případech vráceny pachatelům. Tito pachatelé je pak vyměnili u SBČS nebo po

jejich slepení je dali znovu do oběhu. Bankovky, které byly úmyslně poškozeny, je nutno považovat za věci, jichž bylo použito k spáchání trestného činu (§ 55 odst. 1 písm. a/ tr. zák.). Protože jde zpravidla o bankovky náležející pachateli, je na místě vyslovit jejich propadnutí, event. pokud by to již nebylo možné, jejich zabránění (§ 73 odst. 1 písm. a/ tr. zák.). Tímto postupem se znemožní pachatelům uvedeného trestného činu, aby popřípadě podvodně vylákali u SBČS náhradu za poškozené bankovky, která se poskytuje jen za peníze neúmyslně poškozené.

Vývoj trestního postihu pachatelů odsouzených za trestné činy ohrožení devizového hospodářství podle § 146, 147 tr. zák. a trestný čin zkrácení daně podle § 148 tr. zák. v letech 1976 až 1980 a skladba trestů jsou patrné z připojených statistických přehledů. Z nich vyplývá, že i v letech 1979 a 1980 byly nejčastěji ukládány tresty nespojené s odnětím svobody, především tresty odnětí svobody podmíněně odložené a tresty nápravného opatření (66 , resp. 75 za trestné činy podle § 146, 147 tr. zák. a 61,1 , resp. 56,4 za trestný čin podle § 148 tr. zák.), v podstatně menším rozsahu pak tresty odnětí svobody nepodmíněné (5 , resp. 6,6 za trestné činy podle § 146, 147 tr. zák. a 26 , resp. 16 za trestný čin podle § 148 tr. zák.). Statisticky nejsou vzlášt vykazovány nepodmíněné tresty odnětí svobody uložené za uvedené trestné činy, pokud se sbíhaly s jinými přísněji trestnými.

V porovnání s předchozím obdobím od roku 1976 počet podmíněných odsouzení za trestné činy podle § 146, 147 tr. zák. má vzestupnou tendenci, za trestný čin podle § 148 tr. zák. sestupnou tendenci. Vývoj nepodmíněných trestů odnětí svobody uložených za uvedené dva druhy trestných činů je opačný. Počet trestů nápravného opatření zůstává zhruba na stejné úrovni. Při v podstatě stejné typové nebezpečnosti trestných činů podle § 146 a 148 tr. zák. je relativně přísněji postihován trestný čin podle § 148 tr. zák.

Z dalších druhů trestů nespojených s odnětím svobody byly tresty peněžitě a propadnutí věci ukládány většinou vedle trestu odnětí svobody, v menším počtu pak jako tresty samostatné (především za trestný čin podle § 148 tr. zák.).

Mezi oběma republikami jsou rozdíly v ukládání téměř všech uvedených druhů trestů. Výrazněji jsou zejména u trestů nápravného opatření, trestů peněžitých a propadnutí věci. Např. v roce 1980 podíl trestů nápravného opatření uložených za trestný čin podle § 148 tr. zák. činil v ČSR 8,6 ve SSR 47,8 procenta, podíl trestů peněžitých uložených za trestné činy podle § 146, 147 tr. zák. činil ČSR 38,9 , ve SSR 22,8 a konečně podíl trestů propadnutí věci uložených za trestný čin podle § 148 tr. zák. činil v ČSR 51,4 , ve SSR jen 18

Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody nedosahuje zdaleka podílu těchto trestů uložených za všechny trestné činy.

V této souvislosti je třeba vzít úvahu, že vedle závažnějších trestných činů tohoto druhu vyžadujících uložení přiměřeného nepodmíněného trestu odnětí svobody se vyskytují četnější případy daňových deliktů spáchaných formami méně závažnými, přičemž pachateli jsou převážně osoby dosud netrestané, jejichž čin byl výjimečným vybočením z jinak řádného života pracujícího člověka. Uvedené okolnosti mohou důvodně vést soudy k závěru, že v takových případech bude účelu dosaženo i trestem bez odnětí svobody.

Nicméně se vyskytly případy, v nichž byly uloženy nedůvodně mírné tresty, které z hlediska druhu a výměry nelze považovat za způsobilé plnit funkci ochrany společenských zájmů dotčených trestnými činy.

Šlo především o případy nedůvodného podmíněného odsouzení nebo uložení jiného trestu nespojeného s odnětím svobody jako trestu samostatného. Hlavní příčinou uložení takových trestů je, že soudy nedoceňují náležitě všechny okolnosti určující stupeň nebezpečnosti trestného činu pro

společnost. Projevuje se to v tom, že často není hodnocen význam chráněného zájmu, který byl trestným činem dotčen, způsob spáchání trestného činu a jeho následky, pohnutka a míra zavinění pachatele. Soudy většinou hodnotí pouze osobu pachatele, přičemž vzlášť vyzdvihují jeho dosavadní zachovalost, popř. i dobrou pracovní morálku. Z toho pak zpravidla dovozují závěr, že k nápravě pachatele postačí trest nespojený s odnětím svobody. Při tom však již nezkontrolují, zda uložení takového trestu lze vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a okolnostem případu dosáhnout účelu trestu ve smyslu § 23 odst. 1 tr. zák.

Byly zjištěny též některé případy nedůvodného uložení podmíněného trestu odnětí svobody, resp. jiného druhu trestu nespojeného s odnětím svobody, když soud náležitě nehodnotil obecnou recidivu pachatele.

Nesprávný postup soudů v uvedených směrech lze dokumentovat na těchto případech.

Pachateli, který se dopustil trestného činu zkrácení daně podle § 148 odst. 1 tr. zák. tím, že společně s polskými státními příslušníky převážel přes hranice a ukrýval zboží v hodnotě 31 140,- Kčs, čímž došlo ke zkrácení cla ve výši 12 450,- Kčs, byl uložen trest odnětí svobody v trvání jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu na jeden a půl roku a trest propadnutí věci. Soud předně neuvažoval o přísnější kvalifikaci jednání pachatele ve smyslu § 148 odst. 2 písm. a) tr. zák., když čin spáchal s dalšími dvěma osobami. Ani v rámci základní skutkové podstaty nezhodnotil náležitě závažnost trestného činu s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, zejména i k tomu, že pachatel zneužil ke spáchání trestného činu povolání lesníka, poskytoval pomoc pašerákům a ukrýval pašované zboží v hájence v blízkosti státních hranic. V důsledku toho soud uložil podmíněný trest odnětí svobody, který nemůže splnit účel trestu sledovaný ustanovením § 23 odst. 1 tr. zák.

Za trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 odst. 1 tr. zák. spočívající v tom, že pachatel kupoval od devizových cizozemců věci, za které jim zaplatil 13 000,- Kčs, a tím způsobil devizovou škodu ve výši 4642,- Kčs devizových korun, byl uložen trest odnětí svobody v trvání jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu 18 měsíců a trest peněžitý ve výši 5000,- Kčs. Šlo o pachatele, který již byl odsouzen pro trestný čin spekulace k podmíněnému trestu odnětí svobody a výše uvedený trestný čin spáchal ve zkušební době. Soud sice k této okolnosti přihlédl, avšak dal jí výraz pouze v tom, že při opětovném podmíněném odsouzení stanovil delší zkušební dobu, za kterou považoval dobu 18 měsíců. V tomto případě měl být při správném hodnocení zákonných hledisek uložen nepodmíněný trest odnětí svobody.

Dva spolupachatelé se dopustili trestného činu zkrácení daně podle § 148 odst. 1 tr. zák. v souběhu s trestným činem porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou podle § 124 odst. 1 tr. zák. tím, že dovezli bez přihlášení k celnímu řízení digitální hodinky v hodnotě 18 040,- Kčs, čímž zkrátily clo o 7 216,- Kčs. Každému z nich byl uložen úhrnný trest propadnutí věci s odůvodněním, že šlo o málo výrazný rozsah trestné činnosti. Nehledě k tomu, že úhrnný trest propadnutí věci jako samostatný soud nemohl uložit již proto, že trestní sankce přísněji trestného činu podle § 148 odst. 1 tr. zák. tento druh trestu neobsahuje, soud nevzal v úvahu, že šlo o osoby, které se již dříve dopustily trestné činnosti na území naší republiky a že cesty do ČSSR zneužily ke spáchání další trestné činnosti. Vzhledem k těmto okolnostem měl být oběma pachatelům uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a vedle něho trest propadnutí věci a vyhoštění.

Soudy náležitě nevyužívají rozpětí trestních sazeb. Platí to nejen o nepodmíněných trestech odnětí svobody, ale též o trestech nápravného opatření a o trestech peněžitých. Trest nápravného opatření ukládají soudy často v dolní polovině zákonného rozpětí a rovněž výši srážek stanoví blízko dolní hranice sazby stanovené v § 44 odst. 3 tr. zák. Obdobně i tresty peněžitě jsou mnohdy ukládány při dolní hranici zákonné sazby.

Pachatel pašoval z Polska různé zboží v celkové hodnotě přes 80 000,- Kčs s úmyslem část zboží si ponechat a část se ziskem prodat, přičemž zkrátil clo o 30 600,- Kčs. Za trestné činy porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou podle § 124 odst. 1, 2 písm. b) tr. zák., spekulace podle § 117 odst. 1 tr. zák. a zkrácení daně podle § 148 odst. 1, 2 písm. c) tr. zák. mu byl podle § 148 odst. 2 tr. zák. uložen trest odnětí svobody v trvání 15 měsíců a peněžitý trest ve výši 4000,- Kčs. Vzhledem k rozsáhlému pašování zboží, které bylo určeno též ke spekulaci, a k značnému rozsahu zkrácení cla jeví se úhrnný trest odnětí svobody ve výměře při dolní hranici trestní sazby jako nepřiměřeně mírný, vzláště když i peněžitý trest byl uložen v nevýrazné míře.

Za nepřiměřený mírný je třeba považovat i peněžitý trest ve výši 2000,- Kčs, který byl uložen za trestný čin ohrožení devizového hospodářství dvěma spolupachatelům, kteří kupovali od cizího státního příslušníka šilinky a způsobili tím devizovou škodu ve výši 8562, Kčs. Uložení tohoto trestu odůvodnil soud jen poukazem na dobrou pověst a pracovní morálku pachatelů, aniž by uvážil, zda takový trest je postačující z hlediska účelu trestu.

K pochybení při ukládání trestu odnětí svobody došlo někdy v důsledku nesprávné aplikace ustanovení § 40 odst. 1 tr. zák. o mimořádném snížení trestu odnětí svobody, když nebyly splněny základní podmínky tam stanovené.

Polský státní příslušník dovezl do ČSSR bez celního projednání digitální hodinky v hodnotě 43 500,- Kčs v úmyslu je se ziskem prodat, přičemž zkrátil clo o 17 400,- Kčs. Za trestné činy zkrácení daně podle § 148 odst. 1 tr. zák., porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou podle § 124 odst. 1 tr. zák. a spekulace podle § 117 odst. 1 tr. zák. mu byl podle § 117 odst. 1, § 35 odst. 1 tr. zák. za použití § 40 odst. 1 tr. zák. uložen úhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání čtyř měsíců a dvaceti dní, dále trest propadnutí věci a vyhoštění. Použití ustanovení § 40 odst. 1 tr. zák. nebylo v daném případě odůvodněno.

Pachateli, který platil devizovému cizozemci za západoněmecké marky a způsobil tak devizovému hospodářství škodu ve výši 4588,- devizových korun, uložil soud za trestný čin podle § 146 odst. 1 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu dvou let a dále trest peněžitý ve výši 5000,- Kčs. Odvolací soud po zrušení výroku o trestu uložil pachateli za použití § 40 odst. 1 tr. zák. trest odnětí svobody v trvání pěti měsíců rovněž podmíněný a stejný trest peněžitý. Výjimečné okolnosti případu ve smyslu § 40 odst. 1 tr. zák. shledal v tom, že škoda způsobená trestným činem jen málo převyšuje částku pokládanou za větší škodu na devizovém hospodářství a že obviněný je dobře hodnocen v zaměstnání a má dobrou pověst. Uvedené okolnosti však při správném hodnocení nemohou být ani v souhrnu považovány za výjimečné.

V některých případech byl nedostatečný trestní postih důsledkem toho, že soudy neposoudily jednání pachatele též z hlediska přísnější právní kvalifikace, ačkoliv ve výsledcích dokazování měly pro to podklady.

Skutková zjištění musí zahrnovat též okolnosti ovlivňující posouzení stupně nebezpečnosti činu pro společnost. Jen za těchto předpokladů si soud vytvoří základ pro správné rozhodnutí o druhu trestu a jeho výměře. V souvislosti s tímto požadavkem se v praxi soudů rovněž vyskytla pochybení spočívající v tom, že tresty byly uloženy na podkladě neúplných zjištění okolností rozhodných pro stanovení trestů, takže vznikají pochybnosti o jejich správnosti.

Pachatel jako devizový tuzemec odkoupil postupně od neznámých osob cizí státní příslušnosti 2600,- západoněmeckých marek a 2000,- šilinků, a to za vyšší než kursovní hodnotu. Tím způsobil devizovou škodu ve výši 9442,- devizových korun. Valuty pak vyměňoval u SBČS za tuzexové poukázky, které se ziskem prodával. Za trestné činy ohrožení devizového hospodářství podle § 146 odst. 1 tr. zák. a spekulace podle § 117 odst. 1 tr. zák. mu soud uložil nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání

sedmi měsíců a dále trest propadnutí částky 20 500,- Kčs. Trest odnětí svobody uložil nepodmíněně vzhledem k předchozím odsouzením pachatele. Odvolací soud změnil výrok o trestu tak, že výkon uloženého trestu odnětí svobody podmíněně odložil, což odůvodnil vážným zdravotním stavem pachatele a odstupem doby jednoho a půl roku od spáchání trestné činnosti. Šlo o pachatele, který byl již čtyřikrát trestán. Soudy si však nevyžádaly spisy o předchozích odsouzeních, takže nemohly posoudit okolnosti a charakter předchozí trestné činnosti.

Pachatelům trestných činů proti měně a trestných činů daňových z řad cizinců ukládaly soudy zpravidla i tresty vyhoštění, většinou vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody. Ke zlepšení praxe soudů v tomto směru došlo pod vlivem dozorových prostředků, jimiž soudy byly vedeny k důslednému ukládání tohoto trestu o případech, kdy pro to jsou splněny zákonné podmínky. Nedostatky spočívající v tom, že trest vyhoštění nebyl uložen, ačkoliv uložen měl být, anebo naopak, se vyskytly již v menší míře.

Soudy při zkoumání zákonných předpokladů pro uložení trestu vyhoštění předně měly spolehlivě zjištěno, že pachatel není čs. státním občanem. Teprve pak se zabývaly otázkou, zda uložení tohoto trestu vyžaduje bezpečnost lidí nebo majetku anebo jiný obecný zájem. Podle poznatků Nejvyššího soudu ČSR soudy ne vždy správně chápou, co je třeba rozumět pod pojmem „jiný obecný zájem“. V této souvislosti poukázal na to, že při úvaze o naplnění tohoto pojmu je třeba vycházet především z významu zájmu trestným činem cizince dotčeného se zřetelem na konkrétní společenskou situaci a potřeby společnosti. Ve vztahu k trestným činům proti měně a trestným činům daňovým může být jiným obecným zájmem i zájem na ochraně měny, devizového monopolu nebo daňového systému a jejich správné funkci.

Soudy v ČSR v některých případech uložily trest vyhoštění za situace, kdy pachatel - cizí státní příslušník - byl v době rozhodování soudů již v cizině. Nejvyšší soud ČSR považuje tento postup za správný s poukazem na to, že ustanovení § 57 tr. zák. nerozlišuje, zda pachatel, který není čs. státním občanem, je na našem území nebo v cizině. Účelem vyhoštění uloženého takovému pachateli je znemožnit mu opětovný vstup na naše území. Stejný názor zastává i Nejvyšší soud ČSSR.

V praxi se vyskytly případy, kdy uložení trestu vyhoštění nebylo na místě. Např. jugoslávskému státnímu příslušníku, který se dopustil pokusu trestného činu podle § 8 odst. 1, § 140 odst. 1 al. 2 tr. zák., byl vedle trestu odnětí svobody uložen i trest vyhoštění. Šlo o pachatele, který byl ženat s čs. státní občanskou žijící spolu s dítětem v ČSSR. Pachatel, který pracoval v cizině, rodinu navštěvoval a pečoval o ni. Výkonem trestu vyhoštění by byl pachateli znemožněn styk s jeho rodinou a výkon rodičovských práv a povinností k dítěti, což by bylo v rozporu se zájmy naší společnosti na ochraně rodiny a rodinných vztahů. Odvolací soud proto výrok o trestu vyhoštění k odvolání obžalovaného zrušil.

Z ustanovení § 125 tr. ř. vyplývá pro soudy povinnost odůvodnit výrok o trestu, a to především z hlediska stupně nebezpečnosti činu pro společnost. Případy, v nichž uvedený požadavek je důsledně respektován, jsou podle poznatků získaných průzkumem zatím spíše výjimkou.

Odůvodnění uloženého trestu soudy často nevěnují náležitou pozornost; přihlížení, že přesvědčivost výroku o trestu spočívá též v jeho odůvodnění. Většinou je toto odůvodnění kusé a paušální. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je často odůvodňován jen obecnými úvahami bez vztahu k okolnostem a zvláštnostem konkrétního případu, které jsou důležité z hlediska určení tohoto stupně a individualizace trestu. Konkrétněji jsou někdy zdůrazňovány jen některé rysy osoby pachatele. Vyskytují se i taková odůvodnění, která se v podstatě omezují na pouhý popis spáchaného skutku. Potřebná pozornost není věnována ani odůvodnění zákonných podmínek pro použití některých ustanovení obecné části trestního zákona o ukládání jednotlivých druhů trestů. Týká se to zejména podmínek podmíněného odsouzení, ukládání trestu nápravného opatření a trestu peněžitého. Je

proto nutno konstatovat, že odůvodnění výroku o trestu v některých případech trestných činů proti měně a trestných činů daňových nemá potřebnou úroveň.

Závěry

Počet osob odsouzených za trestné činy proti měně a trestné činy daňové tvoří jen nepatrnou část z celkového počtu osob odsouzených za trestné činy vůbec.

Z trestných činů proti měně a trestných činů daňových jsou nejčastěji stíhány trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. a trestný čin zkrácení daně podle § 148 tr. zák. Výskyt tohoto trestného činu, který je páčán většinou formou zkrácení cla nepřihlášením zboží dováženého z ciziny k celnímu řízení, má v posledních letech vzestupnou tendenci. Trestný čin ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. je nejčastěji páčán formou nesplnění povinnosti devizového tuzemce nabídnout devizové bance k odkupu devizové hodnoty, zejména valuty, a placení devizovým cizozemcům v tuzemsku bez devizového povolení. Tyto formy trestné činnosti souvisí s rozšiřujícím se cizineckým ruchem a nedostatkem některých druhů zboží na domácím trhu (zejména digitálních hodinek a dalších výrobků elektronického průmyslu). Ekonomická opatření směřující především ke zlepšení situace v oblasti vnitřního obchodu by proto mohla vést k podstatnému poklesu trestných činů ohrožení devizového hospodářství podle § 146 tr. zák. a zkrácení daně podle § 148 tr. zák.

Ostatní trestné činy proti měně a trestné činy daňové jsou stíhány jen výjimečně. Z nichž je značně společensky nebezpečný trestný čin padělání a pozměňování peněz podle § 140 tr. zák., který byl páčán formou udávání padělaných cizích peněz jako pravých a byl stíhán zejména na území ČSR. Naproti tomu na území SSR se poměrně častěji vyskytl méně společensky nebezpečný trestný čin ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 144 tr. zák., a to ve formě poškozování čs. bankovek.

Výsledky průzkumu ukázaly, že soudy (i orgány přípravného řízení) zpravidla věnují náležitou pozornost zjišťování skutkového stavu věci a právnímu posouzení. Procesní nedostatky se vyskytují výjimečně a jsou většinou napravovány v odvolávacím řízení.

Častějším nedostatkem je nedbání práv poškozených a v trestních věcech proti cizincům někdy nedodržování předpisů o tlumočnickém úkonu.

Výklad znaků trestných činů proti měně a trestných činů daňových nečiní soudům zpravidla potíže, poněvadž základní znaky těchto trestných činů byly již objasněny v rámci dozorové činnosti krajských soudů a nejvyšších soudů republik, jakož i judikaturou publikovanou ve Sbírce soudní rozhodnutí a stanovisek vydávané Nejvyšším soudem ČSSR. Nejednotě je dosud vykládán znak trestného činu zkrácení daně podle § 148 tr. zák. „zkrátí daň ve větším rozsahu“.

Při postihu trestného činu ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 144 odst. 2 písm. c) tr. zák. bude třeba věnovat větší pozornost hodnocení materiální podmínky trestného činu, aby jako trestný čin nebylo postihováno jednání s nepatrným, resp. u mladistvého s malým stupněm nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 2, § 75 tr. zák.).

Praxe soudů při ukládání trestů za trestné činy proti měně většinou odpovídá hlediskům pro ukládání trestů stanoveným v § 31 tr. zák. a účelu trestu podle § 23 odst. 1. tr. zák., a v obou republikách je v podstatě jednotná. Pokud však jde o trestné činy podle § 146 a 148 tr. zák., vyskytují se mezi soudy obou republik výrazné rozdíly v podílech jednotlivých druhů trestů. Při ukládání trestů odnětí svobody zejména za trestné činy zkrácení daně soudy někdy podceňují společenskou nebezpečnost těchto trestných činů a význam generální prevence z hlediska účelu trestu. Je to důsledek především toho, že soudy přeceňují význam kladných stránek osob pachatelů a přehlížejí ostatní hlediska

významná pro hodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost (§ 3 odst. 4 tr. zák.). Další nedostatek spočívá v tom, že soudy nevyužívají rozpětí trestních sazeb a někdy nesprávně používají ustanovení § 40 odst. 1 tr. zák. o mimořádném snížení trestu odnětí svobody.

V trestních věcech cizinců soudy zpravidla ukládají pachatelům též trest vyhoštění, což znemožňuje těmto osobám opětovný vstup na území ČSSR a další páchaní trestné činnosti spočívající v dovážení neprocleného zboží zahraničního původu na území republiky a v jeho spekulacím prodeji.

Při postihu trestného činu ohrožování oběhu tuzemských peněz podle § 144 odst. 2 písm. c) tr. zák. soudy opomíjejí uložit trest propadnutí poškozených peněz, čímž umožní pachatelům dávat tyto peníze do oběhu anebo získávat za ně náhradu SBČS.

Odůvodnění rozsudků neodpovídá vždy požadavkům uvedeným v § 125 tr. ř. Častým nedostatkem je, že v rozsudku není patrno, jakými právními úvahami se soudy řídily při právním posouzení věci, zejména která ustanovení předpisů o devizovém hospodářství, celních a daňových předpisů obviněný porušil. Trestný čin zkrácení daně podle § 148 tr. zák. spáchaný zkrácením cla je často páchan v jednočinném souběhu s trestným činem porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou podle § 124 tr. zák. Soudy tento souběh sice uplatňují, z jejich rozsudků však není zřejmé, která ustanovení o zákazu nebo omezení dovozu, vývozu nebo průvozu zboží obviněný porušil, ač jde o zákonné znaky trestného činu podle § 124 tr. zák.

Dostatečná péče není věnována ani odůvodňování výroku o trestu, které je často kusé a paušální a neobsahuje přesvědčivé závěry zejména z hlediska hodnocení stupně nebezpečnosti pro společnost.

Bude proto třeba, aby při výkonu dozorové činnosti byla nadále věnována pozornost rozhodování soudů o trestných činech podle hlavy druhé oddílu čtvrtého zvláštní části trestního zákona s cílem sjednocovat praxi soudů a odstraňovat dosud se vyskytující nedostatky, zejména při ukládání trestů za trestné činy devizové a daňové.